

Po hromadném zatýkání 17. listopadu 1939 bylo v koncentračním táboře Sachsenhausen uvězněno přes 1200 českých studentů. Šlo o všechny vysokoškoláky, muže starší dvaceti let, kteří studovali v Praze, a některé další studující v Brně a Příbrami. Díky houževnatosti mládí, vzájemné podpoře, ale částečně také i mírnějšímu táborovému režimu ve srovnání například s vězňenými Židy, nebyly ztráty na životech vězňených studentů tak drastické. Celkem věznění v koncentračním táboře životem zaplatilo třicet studentů.

□

Věznění studenti se začali od roku 1945 každoročně scházet. Až do konce devadesátých let se jednalo o setkání několika stovek účastníků. Roku 2001 jejich počet poprvé klesl pod sto. Zatím posledního setkání, které se konalo 15. listopadu 2006 v malé aule Karolina, se zúčastnilo sedmáct ze sto dvaceti žijících tehdejších studentů a další hosté. Předsedal mu JUDr. Jiří Zapletal, vedoucí Historické skupiny 17. listopad 1939, čestným hostem byl rektor Karlovy univerzity prof. RNDr. Václav Hampl, DrSc. Během setkání se každý z bývalých studentů osobně představil a popsal běh svého života. Tato část shromáždění byla nesmírně dojemná. Nám, později narozeným se zde otevíraly příběhy, jež známe jen z literatury, jako hromadné zaházení několika desítek studentů sněhem, které ve vzteku nařídil jeden z dozorců. Na setkání se dále řešila otázka zachování dobových dokumentů, například dopisů z koncentračního tábora. Na návrh PhDr. Zdeňka Pousty, vedoucího archivu Karlovy univerzity, se většina ze zúčastněných rozhodla věnovat dokumenty, připomínající své věznění, univerzitnímu archivu. Na samotný závěr byla do Historické skupiny 17. listopad 1939 přijata mladá studentka historie Gabriela Literová.

Na letošní setkání Historické skupiny 17. listopad 1939 přijel ze Železného Brodu ing. Ladislav Lubas (*1919), jeden ze studentů uvězněných roku 1939 v koncentračním táboře. Jeho dramatický životní příběh bychom vám rádi představili.

Pane Lubasi, na jaké vysoké škole jste tehdy studoval?

Krátce po uzavření Mnichovské dohody, na podzim roku 1938, jsem začal studovat na Vysoké škole obchodní. Původně jsem se na přání své matky přihlásil na práva na Karlově univerzitě, avšak můj strýc, prokurista Moravské banky, mi říkal: „Co tady chceš podnikat jakožto právník?“

Tady žádné právo nebude! Jdi radši na nějaké praktičtější povolání.“ Tak jsem si nechal na právnické fakultě, kam jsem byl již přijat, vyhledat své materiály a odnesl je na Vysokou školu obchodní.

Jak se tehdejší nelehká politická situace projevovala ve vašem studiu?

Záleželo na povaze. Někteří propadali beznaději a říkali, že všechno bude na nic. Proto studium odbývali. Na druhé straně byli takoví, kteří tvrdili, že co do sebe „nasoukáme“, to bude naše, to nám ani Hitler nevezme.

V březnu 1939 obsadilo nacistické Německo zbytek naší země. V důsledku toho, v den výročí vzniku Československa, proběhla v Praze velká protiokupační demonstrace. Účastnil jste se jí?

Samozřejmě, jako většina tehdejších studentů. Cílem 28. října 1939 bylo ukázat, že se český národ s okupací nesmířil. V osudnou dobu jsem dokonce bydlel v Hlávkově koleji jako medik Jan Opletal. Ten byl při demonstraci postřelen a 11. listopadu na následky zranění zemřel.

Mohl byste nám krátce popsat běh dalších událostí?

K rozloučení s Janem Opletalem došlo 15. listopadu. Byla to normálně povolená akce. Sešlo se tehdy velké množství studentů. V patologickém ústavu na Albertově byly vystaveny jeho ostatky. Odtud pak naprosto plnou ulicí pomalu projížděl pohřební vůz. Vezl rakev na nádraží, odkud měl být Opletal převezen do svého rodiště a tam pohřben. Při tom jsme začali zpívat hymnu – celou, i se zakázanou slovenskou částí. V tom okamžiku mezi nás vjela policie na koních a začala nás rozhánět. Tím se naše emoce ještě více rozjitřily. Ve velkých skupinách jsme se hrnuli do střední Prahy. Přidali se k nám i Pražané, neboť se rychle rozkřiklo, že jsou bouře. Strhávaly se pak dvojjazyčné názvy v tramvajích i jinde. Já jsem se dostal na Karlovo náměstí, kde nás česká a německá policie společně s gestapem rozháněla. Utekl jsem proto na akademickou půdu do budovy techniky. Policie ale šla za námi dál. Proto jsme prchali přes dvory a ploty až do Vladislavovy ulice. Zde předchozí běsnění opadlo, a tak jsem se opatrně vracel na kolej. Tam již bylo velmi rušno. Večer se mnoho studentů zdržovalo dlouho do noci mimo kolej, neboť se obávali zatčení. Já jsem tu noc celou probděl. Druhý den jsem si šel pro uklidnění s kamarády zabruslit. Když jsem se vrátil, usnul jsem „jako špalek“. Ráno 17.

listopadu nás mezi třetí a čtvrtou hodinou probudily rány – esesáci vtrhli do budovy koleje a mlátili pažbami do dveří.

Dokázal byste si vybavit okamžik, když k vám gestapo vstoupilo do pokoje?

Se mnou bydlel Franta Hořavka, který studoval filologii. Toho udeřili jako prvního. Já jsem se ho chtěl jít zastat. Nato jsem dostal pažbou do zátylku. Začali jsme se proto rychle oblékat. Bez přestání na nás řvali: „Los! Los! Schnell! Anziehen!“ Za neustálého bití jsme byli polooblečení vyhnáni na chodbu. Pak nás nahnali do připravených autobusů městské hromadné dopravy a odvezli do dělostřeleckých kasáren v Ruzyni. Tam nás shromáždili v konírny. Pozoruhodné je, že nezatýkali jen studenty z kolejí, ale že si zjistili i adresy lidí bydlících na privátech a adresy studentů z Prahy. Ty odváděli přímo z rodin.

Jak jste si celou situaci vysvětloval?

Vůbec jsme nevěděli, o co jde. Nahnali nás za neustálého bití pažbami do konírny. U vchodu stály dvě řady esesáků. Kdo k nim byl nejbližší, ten to schytl. Zprvu jsem si myslel, že nám namlátí a bude konec. Pak ale před nás přišel nějaký důstojník. Řekl nám, že jsme buřiči a že podle toho s námi říše musí zacházet. V Ruzyni jsme čekali celou noc až do poledne, než se jim podařilo shromáždit zbývající studenty. Občas s námi zacvičili, museli jsme stát v pozoru nebo sedět v podřepu. Některé studenty si během té doby volali k výslechu. Pak nám přikázali, aby mladší dvaceti let odešli na jednu stranu a ostatní na druhou. V tu chvíli jsem si uvědomil, že je zle.

Studenty mladší dvaceti let ještě toho dne večer vyhnali ven. Párkrát s nimi zacvičili v průchodu do konírny, trochu jim namlátili a nechali je. My ostatní jsme zůstali přes noc. Do pozdních večerních hodin jsme postupně přistupovali ke stolečkům, kde si esesáci zapisovali naši totožnost. Každý při tom musel obrátit kapsy naruby. Mně při tom vypadla studentská průkazka. Tím byl můj osud zpečetěn. Kdyby mi alespoň trochu svitlo a zahrabal jsem ji rychle do pilin, co byly v konírny na zemi, nebo ji snědl, mohlo to dopadnout dobře. Bylo mi tehdy jen dva a půl měsíce přes dvacet.

Co se dělo dále?

Při výslechu nám na krk pověsili štítek opatřený číslem. Já jsem dostal číslo 4184, které mi zůstalo i v koncentráku. Z toho, jak to měli všechno dopředu připravené, je vidět, že čekali jen na záminku, aby český národ zbavili budoucí inteligence, a tak ho oslabili. V sobotu 18. listopadu nás časně ráno odvedli k vlečce, kde byly připraveny dvě vlakové soupravy osobních vagónů s plošinami, na každé plošině stál jeden esesák. Celou cestu jsme museli mít povinně zatažená okna, ale přesto se nám podařilo poznat, že nás odvezli na nádraží v Holešovicích (které dnes již neexistuje). Odtud jsme pokračovali přes Lovosice a Ústí nad Labem do Drážďan. V Drážďanech nám přivezli veliké varné nádoby s čajem a dali nám napít. Někteří jsme s sebou ještě měli kukuřičný chleba, který nám rozdali v Ruzyni. Byla v něm sice i sláma, ale byl to přece jen chleba. Pořád to ještě vypadalo celkem dobře. Esesáci, kteří nás doprovázeli, nám dokonce říkali, že jedeme studovat do lepších podmínek. Byli to příslušníci SS-Leibstandarte – Hitlerovy tělesné standardy. Takovou pozornost nám vůdce věnoval.

Jaká byla atmosféra ve vlaku?

Individuální. U někoho skleslá, u někoho byla stále jiskřička naděje. Já jsem se snažil chránit pomyšlení na nejhorší už kvůli rodičům. (Byli poměrně staří, tatínkovi bylo třiašedesát let a mamince osmapadesát.) Věděl jsem, že z toho nemůže nic dobrého vzejít, doufal jsem ale, že to nějak přečkáme. Byl jsem mladý a měl jsem tomu odpovídající myšlenkové pochody. Celou situaci jsem velmi podceňoval.

Věděli jste tehdy vůbec o existenci koncentračních táborů?

Věděli jsme toho velmi málo. Mohu vám k tomu říci takovou historku. Po válce v roce 1963 odhalovali v koncentračním táboře Sachsenhausen památník a mne tam pozvali jako bývalého vězně. V rámci zájezdu jsem tehdy v Berlínské opeře viděl Figarovu svatbu. Potkal jsem tam jednu učitelku, která přijela ze západního Německa na návštěvu svého bratra do západního Berlína. Byla na propustku ve východní části, protože v západním Berlíně takovou operu neměli. Večer jsme se šli spolu chvíli projít a já jsem se jí ptal, jestli za války věděla, co se děje v koncentračních táborech. Tvrdila mi, že sice tušila, že se Židé v místě internace určitě nemají lépe než oni, ale co se tam s nimi dělo, prý přesně nevěděla. Pro mne osobně byl příjezd do koncentráku šok. Dosud jsem vlastně nedokázal vstřebat, co jsem tam viděl.

Vraťme se však ještě do vlaku, který vás odvázel z Prahy neznámo kam...

Vlak chvíli popojížděl, chvíli stál, až jsme se najednou zastavili úplně. Zvenčí jsme slyšeli výkřiky: „Los! Raus! Los! Raus!“ Vystoupili jsme na rampu. Byla tma a přímrazek. Všude kolem vojáci a psi. Seřadili nás do útvarů a kolem desáté hodiny večer jsme prošli branou s nápisem: „Arbeit macht frei!“ Byli jsme v koncentračním táboře Sachsenhausen nedaleko Berlína.

Co jste si pomyslel, když jste poprvé uviděl vězně z tábora?

Byli pohublí, ale jinak čistí, protože to vlastně byli úředníci. Ubožáky – zejména Židy – jsme pak viděli při pravidelných nástupech, dvakrát až třikrát denně.

Jak jste prožívali první okamžiky v táboře?

Byly to hrozné chvíle. První večer jsme se shlukovali a přemýšleli, co to bude všechno znamenat. Druhý den ráno nás vyhnali na pochodák a celou zimu jsme museli takto běhat po táboře. Další den nám dali korespondenční lístek a na něj jsme napsali adresu, jméno, své číslo a číslo bloku. Na druhou stranu jsme museli napsat jednotný text. Přeloženo do češtiny tam stálo: „Milí rodiče, oznamuji vám, že se zde nacházím. Jsem zdravý a je mi dobře. Jídlo, kuřivo a potraviny se nesmějí posílat. Váš syn Ladislav.“ Nic víc, nic míň. Dále byl na tom lístku otištěn výňatek z vězeňského řádu, že jednou za čtrnáct dní můžeme jeden dopis dostat a jeden odeslat. Rodiče mi pochopitelně psali častěji, ale dopisy se jim vracely zpět s razítkem POST SCHON ERHALTEN, to znamená, poštu již dostal. Jeden dopis za čtrnáct dní, to přesně dodržovali. Jak známo, Němci jsou puntičkáři, i tady se to projevovalo.

V jakých podmínkách jste byli ubytováni?

Po příchodu do tábora nás všechny ubytovali ve čtyřech dřevěných barácích po třech stech osobách. Barák měl dvě křídla, A a B, v každém bylo sto padesát vězňů. Křídlo mělo dvě místnosti. V první byly stoly s lavicemi a skříňkami pro svrchní oděv, ešus a přibory. Druhá místnost sloužila jako ložnice. Spali jsme v ní na podlaze ve dvou řadách. Na dva slamníky se muselo vejít pět lidí. Deky byla naštěstí jedna pro jednu osobu. Každému baráku velel Blockältester – jeden z vězňů určený jako kápo. Staral se o křídlo A, v křídle B měl svého zástupce. Byl to někdo z jeho starých známých spoluvězňů, kterého mu schválilo vedení tábora.

Oba měli na svém křídle vlastní místnost, ve které bydleli. Kápo zodpovídal za pořádek na bloku, dodržování budičku a večerky, dohlížel na rozdělování stravy, rozhodoval, jestli se večer zatopí v kamnech nebo ne atd.

Kdo byl vaším kápem, jak se k vám choval?

Nejprve jsem bydlel na baráku 52, kde byl kápo německý komunista Adolf Dobschat. Choval se k nám vcelku slušně, na druhou stranu nijak vlídně – prostě tak, aby si udržel pořádek. Mohlo mu být tak kolem pětáctyřiceti let. Měl už vlastní rodinu, se kterou si dopisoval. Toužil se k ní vrátit. S jejím souhlasem se přihlásil do skupiny, která odjížděla do Berlína vytahovat po náletech nevybuchlé bomby. Ten, kdo vytáhl deset bomb, měl být z koncentráku propuštěn. Jeho to ovšem, jak jsem se později doslechl, roztrhalo. Postupně jsem byl ještě na dalších třech blocích, kterým veleli jiní lidé. Naposledy byl mým kápem v pobočném táboře Klinkerwerk český student medicíny Karel Pernica. Po válce se stal uznávaným internistou. Velel našemu českému bloku číslo 5.

Jakou stravu jste v koncentračním táboře dostávali?

Ráno jsme fasovali asi jeden a půl kilogramu chleba pro pět osob, od roku 1941 jen pro čtyři osoby. Byly to bochníky ve tvaru cihly, které nám ráno kápo nakrájel na pět, nebo později na čtyři kusy. (Náš první kápo nás však o chleba okrádal. Bochníky měly na obou koncích šikmé patky, které ořízl a schoval si je pro sebe.) K chlebu jsme dostali kostičku kunerolu – umělého tuku, nebo lžičku marmelády z řepy. Někdy jsme dostali šlichtu ze sága – byla to taková šedá, divně chutnající rosolovitá hmota. K pití jsme měli čaj – černou bryndu z bukvic.

Oběd se sestával většinou z brambor. Z berlínských jatek nám vozili dobytčí hlavy, kůže, paznehty, které se v táboře ořezávaly a vařily. (Na tuto službu se vždy hlásilo nejvíce lidí. Ale běda, když někoho nachytali, jak si přilepšuje v jídle.) Nakonec se z toho všeho udělal tzv. eintopf. Toto jídlo ovšem tak strašlivě zapáchalo, že jsme se ho první dva nebo tři dny po příjezdu ani nedotkli. Příběhli ovšem Poláci, odnesli si naše várnice a umyté nám je vrátili. Nakonec i u nás zvítězil pud sebezáchovy. Člověk v ohrožení překoná jakýkoliv odpor. K večeři jsme měli zase bryndu z bukvic, případně zbyteček chleba, který si kdo vyšetřil od snídane. Někteří vězni si vyfasovaný kousek chleba ráno pečlivě rozdělili na kostičky, které pomalu jedli celý den. Já jsem si vzal trochu chleba ke snídani, trochu v práci a pak ještě kousíček večer. S jídlem to bylo v koncentráku opravdu zlé.

Jakou práci jste v táboře vykonával?

Od obyčejné nádeničiny v cihelně až po tzv. trestnou kolonu. Na tu jsem se dostal za to, že jsem se přihlásil jako elektrikář a vedoucí cihelny mne nachytil, když jsem vysílením usnul na štaflích s puštěnou vrtačkou. Trestná kolona znamenala celý den v poklusu běhat v cihelně s vozíky s hlínou. Pořád tam plný, zpátky prázdný, tam plný, zpátky prázdný. Celkem dva týdny v kuse, přičemž pracovní doba byla v táboře od rozbřesku do setmění, šest dní v týdnu! Také jsem tam dělal truhláře a nakonec, poslední tři čtvrtiny roku z více jak dvou let věznění jsem byl u místního dopravního referenta jako písař. Měl jsem štěstí, že jsem při studiu na gymnáziu v Liberci bydlel u německé rodiny. Německy jsem tedy uměl dobře, a tak jsem byl na tuto práci přijat.

Při nádenických táborových pracích nebyli údajně vězni schopni přežít více než rok. Místo písaře, které se vám podařilo v poslední třetině věznění získat, bylo zřejmě vaší záchranou.

V koncentráku panovala hierarchie podobně jako na vojně. Ti, kteří přežili aspoň rok, se stali „mazáky“ a měli výhodu před nováčky, že si „našli“ snadnější práci – většinou díky pomoci „zasloužilých“ spoluvězňů. V nádenických profesích byla úmrtnost mnohem větší než v těch „lepších“, jako byla řemesla, písaři v evidenci atd.

Jak často a kde jste se v koncentračním táboře nejvíce setkával se smrtí?

Kdykoliv a kdekoliv. Lidé umírali vyčerpáním při práci i po práci na barácích. Při odchodu kolony vězňů do práce nebo z práce, kterou vždy doprovázela hlídka SS, se někteří jedinci nebo celé skupiny pokusili v zoufalství o útěk. Esesáci hned zaveleli k zemi a začali palbu. Mrtvá těla pak museli odnést ostatní spoluvězňové.

Každé ráno jsme v pěticích nastupovali na tzv. apel. Jeden barák tvořil jeden útvar. Ti, kdo zemřeli předchozího dne nebo v noci, byli přineseni v dekách a naskládáni do petic na konec svého útvaru. Pak nás spočítali a mrtvé odepsali. Pokud se zjistilo, že někdo chybí, nastalo dlouhé stání na Appellplatzu střídané se sedem v dřepu s nataženýma rukama před sebou.

Toto trvalo tak dlouho, až nám otékala kolena. Kdo nevydržel nekonečné dřepění a spadnul, toho esesáci zkopali. Byli jsme vyhublí na kost a oblečení jen ve vetších šatech, v zimě tělo rychle prochládalo. Jedinci s podlomeným zdravím tak při prodloužených apelech umírali na místě umrznutím. Za nimi se skvěl na stěnách první řady bloků škodolibý nápis: „Na svobodu vede jedna cesta, její milníky se jmenují: poslušnost, píle, čestnost, pořádek, čistota, střídmost, pravdivost, obětavost a láska k vlasti!“

Jak se k vám chovali táboroví dozorcí?

Byli to esesmani, většinou skuteční hulváti. Před přicházejícím esesmanem se každý vězeň musel postavit do pozoru a po oslovení, jedině sprostou nadávkou, oznámit své číslo. Šikana a tělesné tresty se děly podle libosti a nálady esesmana. Mně se například stalo, že jsem si jednou před nástupem v baráku tajně zapálil malou, vlastnoručně vyrobenou fajfčičku naplněnou tabákem ze dvou špačků cigaret, které esesáci odhazovali. (Fajfčičky jsme si vyráběli z prutů, ve kterých jsme vypálili dutinu.) Esesák, mající dozor, přišel to ráno zkontrolovat náš barák dřív než obvykle. Jakmile vstoupil dovnitř, náš kápo zařval: „Nástup!“ Při tom zpozoroval, že cosi skrývám pod pravou dlaní přitisknutou na nohavici. Aby si udělal u esesmana oko, vyzval mne, abych ukázal, co mám v ruce. Pak mi z nenadání vyťal facku plochou dlaní na levé ucho. Začalo mi v něm hučet – protrhl mi ušní bubínek. (Dodnes na levé ucho hůře slyším.) Esesman to všechno sledoval, a kupodivu mne neuhodil. Nařídil mi však, abych se po ranním apelu dostavil před třetí blok. Když jsem tam došel, vzal mne dovnitř a tam mne zmlátil. Pak jsem si musel kleknout před záchodovou mísu, dát hlavu dovnitř, načež spláchl.

Jak jste se duševně vypořádal s nelidským prostředím, které v koncentračním táboře panovalo?

Žilo se ze dne na den stále přítomnou nadějí, že se se svými milými ještě někdy setkáme. Zažil jsem však i chvíle hrůzy a strachu. Například v únoru 1940 při vstávání zahlédl hlídkující esesák oknem v naší ložnici opozdilce. Ostatní jsme již byli v obytné místnosti nebo v umývárně. Esesák vrazil do místnosti a řval: „Kdo to tam byl nedospavý?“ Nikdo se nepřiznal. Dal proto rozkaz, aby celá polovina bloku nastoupila venku tak, jak byl kdo oblečen. Poté poslal pro lopaty a dal nastoupit i studenty v sousedních blocích. Nás, přes sto mužů, odvelel na krajnici před sousedním blokem, kde byl nahrnutý tající mokrý sníh. Zavelel: „K zemi!“ a kolegům ze sousedních bloků přikázal, aby nás tím sněhem zaházeli. Podařilo se mi naštěstí udělat otvor k dýchání. Trest trval nesmírně dlouho, snad přes půl hodiny. Poté jsme museli promrzlí a v úplně promáčených mundúrech stát při nástupu, aniž bychom se směli pohnout. Mnozí postižení se nachladili, což bylo při neustálém pracovním nasazení a nedostatečné stravě velmi

nebezpečné. Já jsem to kupodivu přežil bez úhony...

Byly v táboře i ženy?

V Sachsenhausenu byli pouze muži.

Jak moc se odlišoval váš táborový režim od režimu, který platil pro vězněné Židy?

Jejich podmínky byly ve všech ohledech mnohem horší než naše. Židé měli baráky oddělené plotem od vnitřního tábora. Pamatuji se, jak šli jednou po nás do sprchy. Ještě teď vidím ta ztýraná těla, hnijící rány a omrzlé nohy.

Byly v Sachsenhausenu i plynové komory?

Nebyly, ale měli tam zvláštní vozy, ve kterých bylo možno zplynovat. Co se v nich však dělo, to nevím. Popravovalo se většinou zastřelením. Sovětské zajatce takto vraždili po tisících. Sachsenhausen byl koncentrák pracovní, nikoli přímo vyhlazovací. Jeho branou prošlo od založení roku 1936 do osvobození v dubnu 1945 přes 200 000 vězňů – z nich se plná polovina nevrátila!

Jaké byly vztahy mezi vězni?

Solidarita mezi vězni byla obrovská, hlavně v situacích, kdy opravdu teklo do bot.

Jak jste se z koncentračního tábora dostal pryč?

Naši rodiče dopisovali na všechna možná místa. Můj otec psal i do Hitlerovy kanceláře. Mnozí se obraceli na prezidenta Háchu. Ten za nás intervenoval. Dosáhl však jen nepatrných ústupků. Rodiče nám například později mohli jednou měsíčně posílat kilogramové balíčky s předepsaným obsahem. Přeci jen však bylo po Háchově intervenci v prosinci 1939 propuštěno několik desítek vězňů. Pokusy mého otce, ať se obracel kamkoliv, nevedly k ničemu. O našem osudu rozhodovalo pražské gestapo, které vždy k určitému výročí propustilo několik vězňů. Takovým výročím byly například Hitlerovy narozeniny nebo Vánoce. Já jsem byl z koncentráku propuštěn až koncem ledna 1942.

Popsal byste nám svoji cestu domů?

V lázních nám vrátili naše šaty, které jsme tam při příchodu odložili. Měl jsem u sebe i stovku chorvatských cigaret, které prodávali v kantýně. Esesák, co mi vydával oblečení, povídá: „Co s tím budeš dělat?“ Já jsem mu odpověděl, že to jsou moje cigarety a že nás pojede sedmdesát a někdo možná nemá co kouřit. Tak mi je tedy nechal. Garnitura největších vrahů byla totiž už v té době na frontách. Všechno zlo a tresty sice zůstaly, ale byli zde již lidé, kteří to dělali z rozkazu a ne z vlastní vynalézavosti. V Praze se vědělo, kterými vlaky propuštěnci přijedou, a tak na nádraží na propuštěné vězně čekalo mnoho lidí, aby si je rozebrali a odvedli domů, i když to nebyli jejich příbuzní. Národ byl v tak těžké době nesmírně semknut. Mne na nádraží čekala teta. Když jsem pak z Prahy přijel domů, rodiče nevěděli, co by mi snesli.

Jak jste přečkal zbytek války?

Zaměstnali mne ve vápence jako účetního. Měl jsem štěstí, že to byla německá firma, a tak jsem nemusel na nucené práce. Zde jsem vydržel schován až do osvobození, neboť člověk, který byl vězněn v koncentráku, byl poměrně na očích, a tak jsem se mohl do odboje zapojit jen s nejvyšší opatrností.

O jakou odbojovou činnost se jednalo?

Podle příkazu gestapa v Jičíně jsem se musel každý týden, později každých čtrnáct dní, hlásit na policii u pana strážmistra Podlipného. Pan Podlipný byl ovšem zapojen do odboje, a tak mne požádal, abych mu sděloval informace například o potřebách zásobování, které zjistím ve vápence. Nejčastěji se jednalo o zprávy odposlechnuté z telefonátů mezi vedoucím cihelny a

německými úřady.

Jak vás více než dvě léta v koncentračním táboře ovlivnila pro další život?

V koncentráku jsem potkal lidi, se kterými bych nechtěl být, ale nebylo to nic platné. Podobně – ovšem liberálněji – tomu bylo na „svobodě“ komunistické. Proto jsem se v době totality na veřejnosti i v zaměstnání dle možnosti vyhýbal lidem, kteří zasluhovali jen mé opovržení. Nejvíce mi vadilo tzv. „socialistické vlastenectví“, které nikdy nemělo nic společného s opravdovou láskou k vlasti a národu. Opravdové vlastenectví, pomínou-li podivné vlastenčení extremistů na obou politických křídlech, bohužel postrádám dodnes.

Na troje Vánoce, které jsem byl nucen prožít v koncentračním táboře, do konce života nezapomenu. Byly součástí celého těžkého půlstoletí. V něm se naše země nejprve dočkala vítězství a osvobození od nacistů v roce 1945, ale záhy totalitní závislosti. V srpnu 1968 nastalo další období okupace, tentokrát sovětské, a normalizace.

Bylo to padesátileté jubileum 17. listopadu 1939 a byli to zase mladí lidé, studenti, kteří první protestovali proti nesvobodě. Takové vlastnosti by si měli mladí lidé uchovat a bránit vždy svobodu a demokracii. Přál bych si, aby se dnešní mladí věnovali dějinám našeho národa, které jsou ve svém více než tisíciletém trvání zdrojem poznání kladných i záporných období, a tím i poučením pro současnost. Měli by si vážit svého mateřského jazyka, jeho čistoty a nedopustit, aby se současná hovorová čeština stala nehezkým sousedem naší bohaté mateřštiny. Rád bych všem popřál hodně zdraví, odhodlání k dobru, štěstí a úspěchy ve škole, v zaměstnání i v rodinách. Važte si rodičů. Zdar vaší práci i životu.

Jindřich Fiala, foto: archiv Ladislava Lubase, Gedenkstätte und Museum Sachsenhausen, Jiří Fiala, Josef Jůna

Autor článku děkuje za pomoc PhDr. Petru Holmanovi a PhDr. Vojmíru Srdečnému, CSc.

Tento článek vyšel v Historickém kaleidoskopu v roce 2006, ale u příležitosti významného výročí jej právě nyní připomínáme. Redakce.

{phocagallery view=category|categoryid=52|limitstart=0|limitcount=0}